

Bílé knihy o obraně

Zvláště v nadcházející době přípravy Bílé knihy o obraně ČR je aktuální a potřebné seznámit širší čtenářskou veřejnost se základními charakteristikami těchto dokumentů a jejich společnými rysy.

* * *

Obecně lze shrnout, že „Bílé knihy o obraně (BKO)“ ve vyspělých demokratických státech:

- slouží k dosažení konsenzu v politickém spektru v oblasti bezpečnosti a vojenské politiky a v oblasti výstavby ozbrojených sil,
- jsou příručkou, která shrnuje základní informace týkající se obrany příslušného státu pro potřeby poslanců, státních úředníků, pracovníků sdělovacích prostředků, diplomatů, široké veřejnosti,
- jsou podkladem pro vypracování a schválení příslušných zákonů, programů, projektů, rozpočtů, včetně utajovaných dokumentů a při přijímání zásadních rozhodnutí vrcholnými orgány řízení státu,
- jsou podnětem pro celostátní demokratickou diskusi o problematice obrany a bezpečnosti dříve, než je projednávána v parlamentu,
- shrnují dosavadní vývoj v oblasti bezpečnosti a vojenské politiky a v oblasti výstavby ozbrojených sil,
- konkretizují vládní koncepci o charakteru obrany a o struktuře a úkolech ozbrojených sil,
- vysvětlují otázky obrany občanům a posilují tím jejich branné vědomí.

„Bílé knihy o obraně“ mohou mít následující strukturu:

* Úvodní část (např. prolog předsedy vlády, ministra obrany atd.).

* *Definice používaných termínů*

* *Mezinárodní bezpečnostní situace*

- charakteristika současné mezinárodní bezpečnostní situace,
- stav a tendence vývoje lokálních, regionálních a globálních bezpečnostních rizik a ohrožení.

* *Koncepce bezpečnostní a vojenské politiky:*

- definování státních zájmů,
- cíle bezpečnostní politiky,
- vnitrostátní a mezinárodní rámec bezpečnostní politiky (evropské bezpečnostní struktury, smlouvy, spolupráce).

* *Strategie obrany a možnosti ozbrojených sil:*

- reakce na novou situaci ve světě,
- legislativní rámec výstavby a použití ozbrojených sil,
- scénáře možného použití ozbrojených sil,

- úkoly ozbrojených sil v míru, v krizových situacích a ve válce,
- početní stavy a struktura ozbrojených sil,
- možnost ozbrojených sil,
- principy výstavby ozbrojených sil.

*** Zdroje**

Lidské zdroje:

- personální politika,
- způsob doplňování ozbrojených sil,
- příprava záloh,
- vojáci z povolání (nábor, zařazení, příprava, průběh služby),
- podmínky života a služby vojáků,
- civilní zaměstnanci resortu obrany.

*** Zbrojní politika a průmyslová strategie:**

- zbrojní a technologická politika,
- mezinárodní zbrojní spolupráce,
- vztahy mezi státem a zbrojním průmyslem,
- politika v oblasti vývozu zbraní a vojenské techniky.

*** Obranné úsilí**

- úroveň obranného úsilí,
- charakteristické rysy a prognóza dalšího vývoje,
- plánování, programování, rozpočtování a důsledky pro vývoj ozbrojených sil.

*** Obrana a společnost:**

- vztahy mezi ozbrojenými silami a obyvatelstvem,
- civilní ochrana,
- účast ozbrojených sil při likvidaci následků katastrof,
- koordinace činnosti civilních a vojenských orgánů,
- ekonomická obrana,
- obrana a veřejné mínění.

„Bílé knihy obrany“ pochopitelně odrážejí specifické podmínky dané země (geopolitické, ekonomické, demografické, národní zájmy, rozlohu území, regionální a globální postavení, existující rizika a ohrožení atd.).

* * *

Jakýmsi inspirativním návodem pro naše podmínky lze nazvat objasnění logiky postupu uplatňovaného při přípravě vydání „Bílé knihy o obraně“ Francie z roku 1994.

Na toto téma se vyjádřil v časopise *Armée d'aujourd'hui* pan F. Léotard - francouzský ministr obrany. Některé zkrácené odpovědi jeho interview pro informaci uvádíme. (Článek vyšel na podzim 1993)

* * *

Armée d'aujourd'hui

Dotaz: V nestabilní geopolitické situaci, která v současné době převažuje, vyjde „Bílá kniha o obraně.“ Jaké jsou důvody, které vedly k vydání tohoto dokumentu a jaké jsou jeho cíle?

Odpověď pana F. Léotarda: Nová „Bílá kniha o obraně“ má za úkol stát se dokumentem příručím a výhledovým, který definuje potenciální ohrožení, cíle naší vojenské politiky, a také prostředky nezbytné pro příští léta, a to ve strategickém kontextu, který je mnohem různorodější, nestabilnější a méně předvídatelný než během studené války.

Zpracování „Bílé knihy o obraně“ Francie se týká všech představitelů státu na nejvyšší úrovni, a především ministra obrany, neboť jedním z jeho hlavních úkolů je dlouhodobě zajišťovat soudržnost vojenského organismu v období značných rozpočtových požadavků.

Dotaz: *Jak probíhá činnost prováděná týmem vysokých civilních a vojenských funkcionářů při zpracovávání „Bílé knihy o obraně“?*

Odpověď: Příprava „Bílé knihy o obraně“ byla svěřena komisi, které předsedá pan Marceau Long. Většina z jejích 25 členů zastupuje hlavní zainteresovaná ministerstva: ministerstvo obrany, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo státního rozpočtu, průmyslu, vnitra, spolupráce a výzkumu. Kromě nich je v komisi několik kvalifikovaných osobností, uznávaných pro svou „nezávislost myšlení“.

Komise, v níž je významně zastoupeno ministerstvo obrany, má stálý sekretariát, který tvoří asi 10 osob - příslušníků Ministerstva obrany a Generálního sekretariátu národní obrany (SGDN - Secrétariat général de la Défense nationale). Komise zasedá pravidelně již více než 2 měsíce a posuzuje hlavní témata rozvah. Seznamuje se s názory odpovědných činitelů a expertů, zvláště představitelů resortu obrany, např. tří náčelníků štábů druhů ozbrojených sil a generálního ředitel národního četnictva.

V této činnosti se komise opírá o devět meziministerských pracovních skupin, kde je ministerstvo obrany významně zastoupeno. První tři se zabývají otázkami: postavení Francie ve světě a analýza strategického kontextu; vztahy Evropy k obraně; cíle a zájmy země, vývoj její koncepce obrany a úkoly ozbrojených sil. Úkolem dalších tří skupin je problematika prostředků, které se týkají úprav kapacity a struktury ozbrojených sil, změny průmyslových nástrojů obrany a řízení lidí, zvláště problémů spojených s nábořem, přípravou a podmínkami služby. Tři poslední skupiny studují místo resortu obrany ve státě, včetně celkové organizace resortu, národní služby a nezbytnosti veřejné služby.

Každá meziministerská skupina má dva předsedy, z toho jednoho z resortu obrany. Předsedové mají volnou ruku, a to v tom smyslu, že se mohou obracet na kvalifikované osobnosti mimo komisi, jejichž myšlenky přispívají k obohacení jednání. Mohou se také odvolávat na práce vedené pěti interními pracovními skupinami na ministerstvu obrany. Těchto pět skupin, jejichž pole působnosti se shoduje s polem působnosti devíti meziministerských skupin, má v čele následující centrální orgány: Hlavní štáb ozbrojených sil, Hlavní výzbrojní správu, Generální sekretariát administrativy, Správu pro strategické záležitosti a Generální kontrolu ozbrojených sil.

Tyto skupiny, složené ze zástupců všech orgánů důležitých pro jejich činnost, mají za úkol především sladit názory, které budou tlumočeny zástupci resortu obrany v meziministerských skupinách a připravit požadavky resortu obrany určené komisi a specializovaným skupinám.

Vnitřní koordinace prací skupin resortu obrany a jejich výsledků s činností meziministerských skupin nebo komise je zajišťována řídicím výborem, kterému předsedá jeden z poradců a zahrnuje hlavní členy mé kanceláře.

Jedná se o relativně složitou organizaci, která spočívá většinou na ministerstvu obrany. Složitost této sestavy se vztahuje k šíři a komplexnosti řešených problémů. Je také důsledkem krátkých termínů vydání „Bílé knihy o obraně“, které předpokládají, že všechny skupiny začínají pracovat souběžně, bez rozdílu tematiky jejich rozvah. Odpovídá také nebytnosti souladu a plného nasazení uvnitř ministerstva obrany i mimo ně.

Z tohoto hlediska považují za podstatné, aby na výsledky neměli monopol představitelé ministerstva obrany. Všechny myšlenky, všechny připomínky těch, kteří tvoří živou sílu našich ozbrojených sil, si zaslouží náš zájem, a proto jsem požádal SIRPA (Službu pro informace a styk s veřejností), aby vyzvala příslušníky ozbrojených sil, aby zasílali komisi své názory a připomínky.

Je třeba zdůraznit, že „Bílá kniha o obraně“ bude splňovat očekávání vlády pouze tehdy, budou-li se všichni, kteří se bezprostředně i nepřímo podílejí na její přípravě na ministerstvu, a je jich mnoho, věnovat této činnosti s realismem a odhodláním, bez zábran a předsudků.

Pociťujeme nejvyšší potřebu skutečně perspektivního pohledu na naši obranu, konstatujeme to každý den; uvědomuji si obrovské úsilí, které tento cíl vyžaduje, ale vím, že každý na ministerstvu se tomu plně věnuje, protože jde o nejpodstatnější záležitost pro naši zemi a naše ozbrojené síly.

Dotaz: „*Bílá kniha o obraně*“ by měla umožnit poskytnout odpovědi, nebo alespoň vysvětlení, v oblastech souvisejících s organizací naší budoucí bezpečnosti. Do jaké míry myslíte, že budou tyto návrhy brány v úvahu, aby sloužily jako rámec výstavby našich ozbrojených sil v příštích letech?

Odpověď: Nacházíme se v podmínkách „špatné viditelnosti“ a „Bílá kniha o obraně“ má za úkol posvítit nám na cestu k novému systému bezpečnosti, který by byl stejně kompaktní jako ten dřívější, ale ve zcela jiném kontextu. Její závěry by měly umožnit vládě položit základy naší vojenské politiky a nastínit její hlavní směry. „Bílá kniha o obraně“ má být tedy určitým nezbytným předchůdcem příštího zákona o vojenském programování. Za tímto účelem mě předseda vlády požádal, abych mu od určitého termínu předkládal zprávy o průběhu činnosti komise v dané etapě. To vládě umožní vymezit hlavní směry zákona o tomto programování.

V časové následnosti za tímto úkolem bude docházet k pravidelné koordinaci prací komise „Bílé knihy o obraně“ a prací, které mají vést k vypracování návrhu zákona o vojenském programování. Příští diskuse, týkající se vojenského programování nebo restrukturalizace, ať se týkají ozbrojených sil, civilních zaměstnanců nebo průmyslového sektoru, zůstanou tedy otevřené a budou upřesňeny výsledky prací komise „Bílé knihy o obraně“. Tento postup zaručuje koordinaci výběru a rozhodování, která je v současné době nezbytná.

Dotaz: *Budoucnost národní služby je jedním z námětů, kterých se „Bílá kniha o obraně“ dotýká. Myslíte, že bez všeobecné branné povinnosti, zvláště bez dobrovolníků pro zahraniční akce z řad povolanců, by ozbrojené síly Francie mohly zabezpečit všechny úkoly, jimiž jsou ve světě pověřeny?*

Odpověď: Budoucnost národní služby je jedním z problémů, jimiž se „Bílá kniha o obraně“ zabývá. Tato otázka zahrnuje dva další aspekty: jednak otázku výběru mezi všeobecnou brannou povinností a profesionální armádou, jednak místo vojenské služby v rámci národní služby.

Pokud jde o výběr mezi profesionální armádou a všeobecnou brannou povinností, jedná se o důležitou diskusi, do níž se musíme pustit bez předsudků, pragmaticky a realisticky a mít na mysli jediné, a to je efektivnost. Přirozeně, a to mohl konstatovat každý, zejména během osvobozovací války v Kuvajtu, máme nedostatek profesionálů, zvláště v logistických jednotkách. Avšak zvýšit počty profesionálů neznamená ještě odmítat všeobecnou brannou povinnost: profesionálové umožňují okamžitě odpovědět na nepředvídanou potávku, ale my každodenně posuzujeme podstatnou úlohu povolanců, abychom mohli tuto odpověď zanést do časového rozměru.

Z operačního hlediska není velký rozdíl mezi operacemi vedenými profesionály - příslušníky mužstva a těmi, které mohou vést povolanci. Svědčí o tom 3700 povolanců, kteří v současné době slouží v zahraničních operacích (z toho 2150 v bývalé Jugoslávii) a kteří představují více než 40 % našich vojáků v bývalé Jugoslávii, Somálsku, Kambodži a Libanonu. Setkal jsem se s nimi a mohu dosvědčit vysokou míru obětavosti a sebezapření, jichž je schopna francouzská mládež, vidí-li v tom užitek a to, že její oběti národ cení.

Z tohoto pohledu jsem si vždy přál spravedlivější národní službu, v níž by byla docenována vojenská služba, oprávněnost všeobecné branné povinnosti. S tím je spojeno značné úsilí, zejména finanční, aby mohla být vyzdvížena operační činnost v jednotkách, přes již zahájenou rekvalifikační činnost při odchodu vojáků z činné služby a valorizaci obrazu povolance v hromadných sdělovacích prostředcích: je nutno skoncovat s myšlenkou, že „užitečná“ je pouze služba civilní. Nicméně prioritou přiznávanou vojenské službě v žádném případě nevylučuje existenci civilních forem. Civilní formy, pokud jsou orientovány výlučně na cíle všeobecného zájmu a jejich způsob doplňování, není vyhrazen pouze zvýhodněným mladým lidem, mohou zaujímat místo vedle služby vojenské. Toto místo by mělo být podle mého názoru zákonem velmi přesně vymezeno.

(Při zpracování článku byla použita Informační zpráva ÚVVI č. 887/1994.)